

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Taideyliopisto kiittää mahdollisuudesta kommentoida koulutuspoliittista selontekoa. Seuraavassa esitämme muutaman yleisluontoisen kommentin ennen selonteon alalukujen tarkempaa kommentointia.

Yleistä

Taideyliopisto haluaa aluksi nostaa esiin kolme teemaa, joilla on merkitystä taidealojen korkeakoulutuksen kehittämisen kannalta.

Taide osana yleissivistystä. Suomalainen yhteiskunta nojaa vahvasti koulutukseen ja sivistykseen. On kuitenkin tunnistettu, että kulttuurinen yleissivistys ohenee korkeakouluopintojen myötä erityisesti teknisillä ja kaupallisilla aloilla. Kansainvälisen menestymisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että vientiyriyten parissa työskentelevillä on laaja ymmärrys niin oman maan taide- ja kulttuurielämästä kuin myös valmiudet toimia globaalissa ja yhä kulttuurisensitiivisemmässä maailmassa. Vieraiden kulttuurien ymmärrys on tulevaisuudessa keskeisessä roolissa kauppasuhteiden ja kansainvälisten verkostojen solmimisessa. Tässä sivistystyössä taiteen opetuksella kaikilla koulutusasteilla on keskeinen merkitys. Tähän liittyen keskeistä on myös tunnistaa taito- ja taideaineiden lukiodiplomien merkitys keskiasteen taiteellisen osaamisen arvioinnissa.

Luova talous on Euroopan nopeimmin kasvava teollisuuden ala. Taide- ja kulttuurialoilla TKI-toiminta ja siihen suunnatut resurssit eivät kuitenkaan vastaa kulttuuriteollisuuden yhteiskunnallista ja taloudellista merkitystä. Luovaan talouteen laskettujen yritysten koko vaihtelee pienistä toiminimellä freelancereina itsensä työllistäjistä aina suuriin kustannusyhtiöihin, muotoilualojen jättiläisiin sekä taide- ja kulttuurilaitoksiin ja tapahtumatuottajiin.

Taide-, muotoilu- ja kulttuurialojen TKI-toiminnan intensiteetin ja vaikuttavuuden kasvattaminen vaatii uudenlaisia rahoitusmuotoja, joiden avulla myös pienet yritykset voivat saada kasvua ja mahdollisuuksia kansainvälistymiseen. TKI-toiminnan tulisi vahvistaa välittäjäportaan roolia luovassa taloudessa. Esitetyt koulutuspoliittiset toimenpiteet suuntautuvat liian yksipuolisesti vahvistamaan luovan työn ammattilaisten liiketaloudellisia taitoja sen sijaan, että mahdollistettaisiin paneutuminen varsinaiseen luovaan työhön ja haettaisiin kaupallistamisen palvelut sen alan ammattilaisilta. Samalla TKI-toiminnassa tulisi suunnata katse myös substanssiosaamista laajemmalle ja luoda uusia mahdollisuuksia sosiaalisiin innovaatioihin, viennin edistämiseen sekä uudenlaiseen verkostoitumiseen.

Jatkuvan oppimisen painopiste kannattaa miettiä erityisesti tuotekehittelyn kannalta ja pohtia, miten luovien alojen ammattilaisia voidaan tukea rakentamalla digitaalisia palveluita ja liiketaloudellista osaamista luovan työn rinnalle. Markkinoinnin opiskelun sijaan taidealan toimijoiden kannattaisi opiskella, miten käyttää hyväkseen markkinoinnin ja liiketalouden ammattilaisten apua. Palveluiden käyttämisen tukeminen vahvistaisi työllisyyttä myös erilaisilla luovilla aloilla, jotka ovat sidoksissa taiteelliseen työhön.

1 Selonteon tarkoitus, lähtökohdat ja laatimisprosessi

Selonteossa todetaan, että ”Sivistykseen sisältyvät niin tiedolliset, eettiset kuin demokraattisetkin ulottuvuudet”; Taideyliopisto haluaa korostaa, että myös esteettinen, kulttuurinen ja taiteellinen sivistys ja luovuus kuuluvat yleissivistykseen.

3 Koulutuksen ja tutkimuksen tavoitteet ja toimenpiteet

Taideyliopisto haluaa muistuttaa, että korkeakoulujen toimintarakenteet riippuvat niiden tehtäväalasta. Taidealalla korkeakoulutuksen toimintarakenteet ja mallit ovat osin erilaisia kuin tiedealoilla tai teknisillä aloilla heijastaen taidealan korkeakoulutuksen erilaista toimintalogiikkaa. Tämä pitää ottaa huomioon korkeakoulutuksen toimintarakenteiden ja -mallien kehittämisessä.

Sen selvittäminen, mitä rakennemuutos voi tarkoittaa taidealojen korkeakoulutukselle, edellyttää perinpohjaista keskustelua työelämän ja koulutustahojen kanssa. Taidealan korkeakoulutuksen toimintamallien ja rakenteiden kehittämisen pitää perustua taidealan ja sen muutospainoiden syvälliseen tutkimuspohjaiseen tuntemukseen. Taiteellinen tutkimus tulisi tunnistaa tieteellisen tutkimuksen rinnalla taidealan korkeakoulutuksen kehittämisen lähtökohtana.

Julkisen säätelyn pitää ottaa jatkossakin huomioon korkeakoulujen erilaiset tehtäväalueet: on tarkasteltava sitä, millainen lainsäädäntö ja muu ohjaus tukee parhaiten taidealan koulutustavoitteiden saavuttamista.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

”Suomessa on vahva, laadukkaaseen ja vaikuttavaan kasvatukseen, koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin rakentuva sivistysperusta”; Taideyliopisto esittää, että tähän virkkeeseen lisätään sana ”taiteeseen”. Taideyliopisto katsoo, että taiteiden opiskelun tuottaman lisäarvon tunnistaminen koulutuksessa on tärkeää kaikilla yhteiskunnan ja elinkeinoelämän alueilla. Taiteisiin liittyvä osaaminen on sekä osa kaikille kuuluvaa yleissivistystä että osa työelämätaitoja. Taiteet ovat paras keino esteettisen hahmotuksen ja luovan ilmaisun kehittämiseen.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

-

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Taideyliopisto katsoo, että tutkintomäärien radikaali nostaminen taidealalla ei ole järkevää: sen sijaan tulee tarkastella erilaisten opintopolkujen lisäämisen mahdollisuutta, hyödyntää jatkuvaa oppimista ja tukea siirtymää eri koulutusasteiden välillä. Taidealan koulutuksen jatkuva sisäinen kehittäminen työelämänäkökulmasta on myös tärkeää. Keskeistä on turvata suomalaisen korkeakoulutuksen laatu.

Ulkomaisten osaajien kohdalla on todettava, että taiteen korkeakoulutuksessa ulkomaalaisten opiskelijoiden osuuden tavoite jo toteutuu: haasteena on työllistyminen Suomessa vahvasti kilpailluilla aloilla. Korkea osaamisen taso on tulevaisuudessakin taidealoilla tärkein työllistymistä selittävä tekijä.

Myös saavutettavuuden vahvistamisessa on huomioitava taidealojen erityispiirteet: korkean osaamistason turvaaminen on reunaehto saavutettavuuden vahvistamiselle. Saavutettavuutta rajaavana tekijänä taidealoilla on näin ollen enemmän taitointensiivisyys kuin opiskelijan tausta.

Selonteossa todetaan, että koulutuspolut ovat joillakin aloilla, esimerkiksi kulttuurialalla ja sosiaali- ja terveysalalla, erityisen pitkiä. Tämä johtuu muun muassa tutkintorakenteesta ja vähäisistä mahdollisuuksista työllistyä tai hankkia osaamista muutoin kuin hakeutumalla yhä uudestaan tutkintoon johtavaan koulutukseen. Tilanteessa, jossa korkeakoulutetuista osaajista on pulaa, tulee purkaa rakenteita, jotka johtavat epätarkoituksenmukaisen pitkiin koulutusputkiin ja päällekkäiseen kouluttautumiseen sekä kehittää jatkuvan oppimisen joustavaa tarjontaa erityisesti tutkinto-opetuksen jälkeiseen osaamisen kartuttamiseen. Samassa yhteydessä on syytä tarkastella korkeakoulujen koulutusvastuiden säätelyä.

Taideyliopisto haluaa myös muistuttaa, että koulutuspolkujen pituus taidealalla liittyy työelämän korkeisiin osaamisvaatimuksiin ja koulutuksen taitointensiivisyyteen. Nykyiset tutkintorakenteet perustuvat korkeisiin odotuksiin valmistuvien osaamisen tasosta. Koulutuspolun pituuteen voi taidealalla vaikuttaa parhaiten päällekkäisiä tutkintoja karsimalla ja jatkuvan oppimisen tarjontaa hyödyntämällä. Läpivirtauksen parantaminen on tärkein sisäinen kehittämiskohde.

Taideyliopisto pitää hyvänä ajatusta korkeakoulukohtaisten saavutettavuussuunnitelmien laatisesta. Taideyliopisto laatii oman saavutettavuussuunnitelmansa vuonna 2022 ja tekee yhteistyötä muiden taidealalla toimivien korkeakoulujen kanssa saavutettavuuden edistämiseksi taidealoilla.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuvaan oppimiseen liittyen Taideyliopisto katsoo, että aikuisväestön osaamistason nostaminen on keskeinen keino rakennemuutokseen sopeutumiselle sekä yhteiskunnan ja työelämän kriiseistä toipumiselle. On kuitenkin tärkeää selvittää, mitä rakennemuutos tarkoittaa taidealoilla.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Taideyliopisto katsoo, että taidealojen opettajankoulutuksen koulutusvastuiden kohdentamista on syytä tarkastella lähemmin. Taideyliopisto on hakenut toistuvasti koulutusvastuuta taidealan opettajakoulutukseen. Olemme valtakunnallisesti merkittävin taidealan pedagogisen koulutuksen tarjoaja ja kehittäjä ja tulemme uuden strategiamme mukaisesti vahvistamaan pedagogiseen osaamiseen liittyvää opintotarjontaamme. Koulutusvastuun myöntäminen ei estä yhteistyötä kasvatustieteiden tiedekuntien kanssa mutta edistäisi taidealalle soveltuvien pedagogisten koulutusten kehittämistä yhteistyössä muiden alalla toimivien koulutuksen tarjoajien kanssa ja loisi lisää mahdollisuuksia vahvistaa taidealan pedagogista koulutustarjontaa.

Taideyliopisto katsoo, että tehtäväalueesta riippumatta kaikki opettajat tarvitsevat taiteeseen liittyvää osaamista työssään. Nykyisellään taideopintojen tarjonta opettajankoulutuksissa on valitettavan niukkaa ja vaihtelee paljon yksiköiden välillä. Taideyliopisto kehittää taidealoille soveltuvaa opettajankoulutusta ja muita pedagogisen osaamisen vahvistamisen muotoja yhdessä muiden alalla toimivien korkeakoulujen kanssa.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Selonteossa todetaan, että ”Taiteen perusopetus on myös osa kulttuuripalveluja, siksi sen kehittäminen palvelee sekä koulutus- että kulttuuripolitiikan tarpeita.” Taideyliopisto yhtyy tähän näkemykseen: katsomme, että taide kuuluu kaikille ja sen opetus tulee turvata kaikille osana peruspalveluita. Parhaiten tämä toteutuu koulutus- ja kulttuuritoimen yhteistyössä eri koulutusasteiden yli. Strategiamme mukaisesti kehitämme taidekoulutuksen kenttää fasilitoimalla taidealojen sisäistä koulutuksen visiotyötä.

Taideyliopisto katsoo myös, että eri taidealojen koulutusten erityispiirteiden huomioiminen on tärkeää taiteen perusopetuksen saavutettavuuden kehittämisessä. Samalla on tärkeää tunnistaa taidealojen kulttuuriset muutokset ja niihin liittyvät taiteen perusopetuksen kehittämisen haasteet. Näiden muutosten ja haasteiden tunnistamisessa Taideyliopiston koordinoima taidekoulutuksen visiotyö on keskeisessä roolissa.

Taideyliopisto pitää lisäksi tärkeänä sektorirajat ylittävää toimintaa taide- ja kulttuurikasvatuksen järjestämisessä siten, että koulu- ja kulttuuritoimen välinen yhteistyö kunnissa kehittyisi toimivammaksi, ja että esimerkiksi harrastustoiminnan järjestäminen koulujen tiloissa sekä taiteilijoiden ja taidepedagogien työskentely koulussa tulisi nykyistä yleisemmäksi. Kunnat voisivat palkata taideopettajia, joiden työhön kuuluisi sekä koulussa että koulun ulkopuolella tapahtuva taidekasvatus ja -opetus.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Taideyliopisto etsii alkavalla strategiakaudella uusia ratkaisuja taidealan ruotsinkielisen korkeakoulutuksen tarjonnan vahvistamiseksi. Olemme esimerkiksi valmiit vahvistamaan ruotsinkielistä taidealojen opettajakoulutusta ja muuta pedagogisen osaamisen koulutustarjontaa, mikäli tähän turvataan resurssit.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajien koulutustarjonnan vahvistamisen osalta toteamme, että Taideyliopiston houkuttelevuus on jo nyt merkittävä kansainvälisessä koulutuskentässä. Haasteena on luoda Suomeen taidealan koulutustahojen verkosto, joka tukee systemaattisesti koulutusperäistä maahanmuuttoa ja kansainvälistymistä.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Taidealan koulutuksen alueellisen kehittämisen oltava hallittua ja strategista. Alueellisen kehittämisen näkökulmasta Taideyliopisto katsoo, että pääkaupunkiseutu tarjoaa jatkossakin parhaan ekosysteemin taidealan korkeakoulutuksen järjestämiseen ja kehittämiseen Suomessa ja että sen asema tulee turvata myös saavutettavuuden osalta. Taideyliopisto on myös sitoutunut

taidealan koulutukseen ja taiteeseen liittyvän TKI-toiminnan alueelliseen kehittämiseen alueellisten keskustensa ja korkeakouluverkoston sisäisen yhteistyön kautta.

Taideyliopisto katsoo, että TKI-toiminnan vahvistaminen on avainasemassa myös taidealan korkeakoulutuksen sovittamisessa muuttuvaan toimintaympäristöön. Taidealoilla TKI-toiminnan vahvistamisen yhteys koulutuksen kehittämiseen on erityisen tärkeää, koska taidealojen koulutus perustuu perinteisesti alakohtaiseen taiteelliseen osaamiseen.

Selonteossa esiin tuotu koulutuksen eriarvoisuuden vaara näkyy myös taidealalla, mutta liittyy opiskelijan taustan lisäksi myös taideopiskelun vetovoimaan alemmilla koulutusasteilla. Vaikka taiteet kuuluvat kaikkien lasten ja nuorten koulutukseen, niiden erityysoaamiseen tähtäävät opintopolut kiinnostavat todennäköisesti jatkossakin vain osaa ikäluokasta. Lisäksi taidealojen ammatti- ja korkeakoulutuksen vahva osaamispainotus ohjaa näiden alojen sisäisten opintopolkujen määräytymistä. Joustavuuden lisääminen ei saa tapahtua osaamisen tason ja koulutuksen laadun kustannuksella.

Taideyliopisto katsoo, että sukupuolisegregaation uhka on myös otettava vakavasti taidekoulutuksessa. On pohdittava keinoja tasa-arvon edistämiseksi koulutusasteiden yli: esimerkiksi taiteen perusopetuksessa poikien osallistuminen on vähäisempää, mikä heijastuu ylemmille koulutusasteille. Taiteen harrastaminen ja opiskelu ei saa olla sukupuoleen sidottua.

Oppimisen henkilökohtaistaminen ja "kaikkiallistuminen" asettaa myös taidealan koulutuksen uusien haasteiden eteen. Taideyliopisto ottaa koulutuksensa strategisessa kehittämisessä huomioon globalisaatioon, kestävyteen ja teknologiaan liittyvät tekijät oppimisympäristöjen kehittämisen reunaehtoina. Verkko-opintojen ja hybridopetuksen kehittäminen on tärkeää myös taidekoulutuksessa. Taideyliopisto vahvistaa strategiansa mukaisesti näihin liittyvää infrastruktuuria ja osaamista alkavalla strategiakaudella. Julkisen sektorin panostus on tärkeää myös taidealan korkeakoulutuksen kehittämisessä.

Uudet ja nousevat ammattikuvat tarjoavat uusia koulutusmahdollisuuksia myös taidealalla. Tämä on otettava huomioon alan korkeakoulutusta kehittäessä. Erityisesti digitalisaatiota hyödyntäessä on huomioitava sellaiset alat, joiden koulutuksessa ei ole ennestään vahvaa digitaalista traditiota.

Koronatilanteeseen liittyvä eriarvoistumisen uhka on otettava huomioon myös taidealan korkeakoulutusta kehitettäessä. Taidealat ovat erityisen haavoittuvia kriiseille, jotka estävät ihmisten välistä kontaktia ja liikkuvuutta.

Oman strategiansa mukaisesti Taideyliopisto katsoo, että kestävyden näkökulma on tärkeää huomioida taidealojen korkeakoulutuksen strategisessa vahvistamisessa.

Taideyliopisto yhtyy selonteossa esiin tuotuun ajatukseen, että "Kasvatus ja koulutus ovat avainasemassa vahvistamassa demokratiaan, aktiiviseen kansalaisuuteen ja ihmisyyttä arvostavaan yhteiskuntaan kasvamisessa" ja toteaa, että taiteella on tärkeä rooli tässä vahvistamisessa. Sosiaalisen kestävyden edistäminen on tärkeässä osassa Taideyliopiston uutta strategiaa.

Kiviharju Katja
Taideyliopisto